

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Затверджено на засіданні кафедри
туризму
Протокол № 9 від 11. 01. 2016 р.

**Програма
навчальної дисципліни
"Європейська економічна інтеграція"
для студентів усіх спеціальностей
усіх форм навчання**

Укладачі: проф. Сущенко О.А.

Відповідальний за випуск
зав. каф. туризму, д.е.н., доц. _____ Сущенко О.А.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

1. Вступ

Європейський вибір України та розвиток економічних і політичних зв'язків з Європейським Союзом передбачає підготовку висококваліфікованих фахівців у т.ч. експертів та аналітиків з теоретичних і практичних аспектів Європейського інтеграційного процесу, а також фахівців з підприємництва, які здатні ефективно вести бізнес в ЄС.

Пропонований курс охоплює проблеми зародження передумов європейської інтеграції, становлення та розвитку Європейського Союзу та перспектив його розширення на сучасному етапі. Важливе місце в структурі курсу займають інституційні аспекти європейської інтеграції, реформування інститутів ЄС після розширення. Курс також актуальний в контексті пошуку (чи утвердження) Україною своєї європейської ідентичності і з'ясування перспектив європейської інтеграції України.

Метою формування у студентів компетентностей щодо аналізу, оцінки і особливостей процесу європейської економічної інтеграції, основних напрямів процесу внутрішньої та зовнішньої конвергенції країн-учасниць та формування навичок ідентифікації країнових та наднаціональних моделей зближення в ЄС.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

отримати розуміння суті процесу європейської інтеграції і основних напрямів подальшої конвергенції країн-учасниць;

надати знання з основних видів секторальної, горизонтальної, зовнішньої політики ЄС та політики захисту прав громадян;

оволодіти системою знань та умінь з практичної ідентифікації моделей розвитку держав-членів ЄС;

сформувати навички визначення етапності та критеріальності системного зближення країн-аплікантів на вступ, а також аналіз позитивних та негативних наслідків коінтеграції держав ЦСЄ до Європейського Союзу;

усвідомити основні напрямки, механізми та інструменти зближення України та ЄС.

Об'єктом навчальної дисципліни є процес європейської економічної інтеграції.

Предметом навчальної дисципліни є система принципів та методів реалізації європейських інтеграційних процесів.

Пререквізити: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни, як: макроекономіка, міжнародна економіка.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

понятійний та категорійний апарат щодо міжнародних інтеграційних процесів;

основні теоретичні концепції, рівні, форми, типи і механізми реалізації міжнародної економічної інтеграції;

передумови, етапи та практичні механізми європейської економічної інтеграції;

принципи функціонування спільного ринку;

завдання спільних політик ЄС у різних секторах економіки;

роль економік країн ЄС у світовому господарстві;

потенціал України в процесі європейської економічної інтеграції;

вміти:

аналізувати установчі документи Європейського Союзу, принципи формування та структуру і повноваження його інститутів;

самостійно оцінювати процеси поглиблення європейської інтеграції, розширення Європейського Союзу;

аналізувати правові та інституціональні виміри співробітництва України та ЄС;

визначати позитивні та негативні наслідки європейського вектору співробітництва України;

визначати завдання та оцінювати результати реалізації спільних політик ЄС у різних секторах економіки;

визначати та аналізувати особливості співробітництва та інтеграції України у європейське співтовариство.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійною компетентністю, що наведена в табл. 1.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України

наведено в таблиці 2.

Таблиця 1

Професійна компетентність, яка отримується студентами після вивчення навчальної дисципліни

Назва компетентності	Складові компетентності
Здійснювати підприємницьку діяльність на європейському ринку та співпрацювати з установами та інституціями Європейського Союзу	Визначати переваги та недоліки міжнародної економічної інтеграції
	Аналізувати установчі документи ЄС, принципи формування та структуру і повноваження його інститутів
	Самостійно оцінювати процеси поглиблення європейської інтеграції, розширення Європейського Союзу
	Аналізувати правові та інституціональні виміри співробітництва України та ЄС
	Визначати позитивні та негативні наслідки європейського вектору співробітництва України
	Визначати завдання та оцінювати результати реалізації спільних політик ЄС у різних секторах економіки
	Визначати та аналізувати особливості співробітництва та інтеграції України у європейське співтовариство
	Визначати та аналізувати особливості митного і тарифного регулювання в ЄС
	Проводити порівняльний аналіз економічних систем
	Визначати та аналізувати особливості заснування ЄЕС та поглиблення євроінтеграції
	Ідентифікувати підприємницькі ризики в зоні вільної торгівлі та спільного ринку
	Самостійно визначати напрями взаємодії підприємницьких структур з керівними інституціями ЄС
	Формувати напрями підвищення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів підприємництва в контексті європейської інтеграції
	Визначати напрями гармонізації процедур стандартизації та сертифікації в Україні та ЄС
Аналізувати можливості та формувати напрями використання фінансових інструментів (структурних фондів) ЄС для здійснення підприємницької діяльності	
Визначати та аналізувати секторальні характеристики ринків країн ЄС	

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
"Європейська економічна інтеграція"
за Національною рамкою кваліфікацій України**

5

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції					
Визначати переваги та недоліки міжнародної економічної інтеграції	Сутність поняття інтеграція, її види. Основні вимоги до здійснення інтеграційних процесів та принципи оцінювання їхньої ефективності.	Знання характеристик інтеграції, основних її форм та принципів здійснення; специфіка міжнародних економічних інтеграційних процесів	Ідентифікувати ключові вимоги, а також переваги та недоліки інтеграційного процесу	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо здійснення міжнародних інтеграційних процесів	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових вимог інтеграційного процесу; розробку та реалізацію етапів інтеграційної взаємодії
Тема 2. Місце і роль ЄС у світовому господарстві. Порівняння економічних систем.					
Визначати роль ЄС у світовому господарстві та проводити порівняльний аналіз економічних систем	Основні напрями взаємодії ЄС та суб'єктів світового господарства. Принципи порівняння економічних систем	Знання принципів взаємодії суб'єктів світового господарства, технології та засобів порівняння економічних систем	Оцінювати роль держав та окремих економічних систем у світовому господарстві. Формувати пріоритети взаємодії у світовому господарстві. Аналізувати економічні системи.	Презентувати результати визначення найбільш ефективної економічної системи у світовому господарстві.	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення та строки його реалізації

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Етапи і механізми європейської економічної інтеграції					
Визначати та аналізувати особливості співробітництва та інтеграції України у європейське співтовариство	Характеристика етапів та механізмів європейської економічної інтеграції	Знання методичних основ розробки та реалізації механізмів європейської економічної інтеграції; особливостей інтеграційного співробітництва України та європейського співробітництва	Обґрунтовувати вибір інтеграційного інструментарію механізму інтеграційного процесу відповідно до його етапу. Визначати ефективні напрями інтеграційного співробітництва України та країн ЄС	Презентувати результати функціонування механізмів інтеграційного співробітництва та взаємодії	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення та відповідати за коректність і адекватність обраного інструментарію
Тема 4. Європейське економічне співтовариство					
Визначати та аналізувати особливості заснування ЄЕС та поглиблення євроінтеграції	Сутність та передумови виникнення ЄЕС. Чинники, що впливають на вибір партнера по співробітництву та інтегративній взаємодії	Знання відмінностей між етапами та сутнісними характеристиками інтеграційного процесу; критеріїв оцінки переваг та недоліків інтеграційних групвань	Визначати та аналізувати специфіку інтеграційних групвань, особливості взаємодії партнерів в процесі поглиблення євроінтеграції	Ефективно формувати стратегію співробітництва	Приймати ефективні управлінські рішення та відповідати за надійність і точність результатів
Тема 5. Принципи функціонування спільного ринку					
Ідентифікувати підприємницькі ризики в зоні вільної торгівлі та спільного ринку	Визначення сутності та специфіки етапів реалізації інтеграційного процесу; визначення сутності підприємницького ризику	Знання основних етапів інтеграційного процесу; критеріїв визначення зони вільної торгівлі та спільного ринку; особливостей здійснення підприємницької діяльності в ЗВТ та СР	Розробляти прогностичні плани здійснення підприємницької діяльності в ЗВТ та СР, ідентифікувати підприємницькі ризики в діяльності підприємства з урахуванням впливу зовнішнього середовища	Презентувати результати ідентифікації та обмеження підприємницьких ризиків в діяльності підприємства	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення щодо ідентифікації та обмеження підприємницьких ризиків в діяльності підприємства. Відповідати за коректність та адекватність розроблених заходів

1	2	3	4	5	6
Тема 6. Створення економічного і валютного союзу					
Аналізувати правові та інституціональні виміри співробітництва України та ЄС	Сутність та специфіка етапів інтеграційного процесу. Поняття валюти. Специфіка співробітництва у валютній сфері	Знання принципів функціонування Європейської валютної системи. Механізм регулювання валютних курсів та валюта інтеграція в Європейській валютній системі.	Визначати та аналізувати правові та інституціональні виміри співробітництва України та ЄС у валютній сфері. Оцінювати учасників інтеграційного процесу за критеріями конвергенції.	Презентувати здобутки, проблеми та перспективи функціонування Європейського економічного та валютного союзу. Формалізація інституціональних вимірів співробітництва України та ЄС.	Приймати рішення в умовах невизначеності та відповідати за точність і коректність результатів
Тема 7. Інституційно-правова будова Європейського Союзу					
Аналізувати установчі документи Європейського Союзу, принципи формування та структуру і повноваження його інститутів	Сутність та значущість економічної інтеграції та геополітичних змін; політичного устрою країн-членів ЄС.	Знання основ формування та принципів функціонування провідних інституцій ЄС; принципів та механізмів ухвалення рішень в інституціях ЄС.	Аналізувати установчі документи Європейського Союзу. Визначати принципи інституційно-політичної будови ЄС та ухвалення рішень.	Презентувати результати аналізу міжінституційної динаміки та процедури прийняття рішень в інституціях ЄС.	Приймати ефективні управлінські рішення відповідно до законодавства ЄС та повноважень його інститутів
Тема 8. Структура, функції та повноваження керівних інституцій ЄС					
Визначати напрями взаємодії підприємницьких структур з керівними інституціями ЄС	Сутність понять підприємництво, підприємницька структура. Функції інституцій ЄС.	Знання структури, основних функцій та повноважень керівних інституцій ЄС; принципи розподілу керівних повноважень; напрямів взаємодії підприємницьких та керівних структур в ЄС.	Розробляти програми розвитку підприємницьких структур на ринках ЄС. Визначати принципи та напрями взаємодії підприємств з керівними інституціями ЄС.	Презентувати результати взаємодії підприємницьких структур з керівними інституціями ЄС	Приймати рішення щодо забезпечення ефективної взаємодії підприємницьких та керівних структур. Відповідальність за точність і коректність результатів

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
Тема 9. Спільні політики ЄС в різних секторах економіки					
Визначати завдання та оцінювати результати реалізації спільних політик ЄС у різних секторах економіки	Сутність економічної політики. Принципові ознаки та секторальні характеристики економіки ЄС	Знання принципів ознак та секторальних особливостей спільної економічної політики ЄС. Цілі та принципи спільної торговельної політики. Система торговельних преференцій ЄС.	Визначати інструментарій торговельної політики ЄС на зовнішніх ринках. Оцінювати результати реалізації спільних політик ЄС у різних секторах економіки.	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації спільних програм розвитку підприємницької взаємодії у різних секторах економіки ЄС.	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 10. Митне і тарифне регулювання в ЄС					
Визначати та аналізувати особливості митного і тарифного регулювання в ЄС	Сутність та значущість митно-тарифного регулювання в економіці	Знання методичних основ та функцій митно-тарифного регулювання. Види та типи митного тарифу в ЄС; критерії класифікації видів мит.	Визначати види товарної номенклатури в ЄС. Розраховувати митні збори відповідно до законодавства ЄС. Визначати митний статус товарів.	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо здійснення митно-тарифного регулювання	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 11. Організація транспортного ринку країн ЄС за секторами					
Визначати та аналізувати секторальні характеристики ринків країн ЄС	Поняття «транспортний ринок», «організація транспортного ринку». основні принципи роботи транспортної системи	Знання методів знаходження оптимальної стратегії розвитку транспортного ринку в різних країнах-членах ЄС	Аналізувати технології та принципи організації роботи транспорту в ЄС. Визначати та оцінювати секторальні характеристики Єдиного європейського транспортного простору	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації конкурентоспроможної та ресурсоефективної транспортної системи ЄС	Приймати ефективні управлінські рішення щодо інноваційного розвитку транспортного ринку країн ЄС

Продовження табл.2

1	Тема 13. Економіка країн-членів ЄС: рівень розвитку, спільні та специфічні проблеми	Тема 12. Інноваційно-інвестиційна та галузева політика ЄС	Тема 14. Критерії членства та процедура вступу до ЄС	6	
Оцінювати процеси поглиблення економічної та інтеграції, формувати напрями розширення використання Європейського Союзу інструментів (структурних фондів) ЄС для здійснення підприємницької діяльності	Принципові положення та інвестиційні рішення. Портфелі економічного Марковіца розвитку країн. Р. Гобіна	Знання передумов здійснення процесу поглиблення економічної інтеграції; реалізації інвестиційних рішень, політики розширення ЄС. Основні переваги економік малих країн, промислової політики ЄС.	Оцінювати потенціал країн-членів ЄС, визначати та пріоритетні галузі аналізувати спільні та специфічні проблеми економічного розвитку. Визначати напрями та можливості інвестування в інновації відповідно до наслідків секторальних та євроінтеграційних процесів	Презентувати результати оцінювання процесів поглиблення економічної інтеграції підприємницької діяльності із застосуванням структурних фондів ЄС.	Відповідальність за точність і коректність управління комплексних заходів Діями щодо здійснення фінансування підприємницької діяльності із застосуванням структурних фондів ЄС.
Визначати позитивні та негативні наслідки європейського вектору співробітництва України	Сутність та принципи реалізації процесів інтеграції та розширення ЄС	Знання етапів та процедури вступу країни до ЄС. Копенгагенські критерії; критерії конвергенції.	Оцінювати можливості використання структурних фондів ЄС державами-кандидатами для здійснення підприємницької діяльності. Аналізувати Україну виконати критерії членства у ЄС. Визначати позитивні та негативні наслідки співробітництва України та ЄС	Презентувати результати визначення кількісної та якісної оцінки наслідків співробітництва України та ЄС	Відповідальність за точність і коректність результатів

Закінчення табл.2

1	2	3	4	5	6
Тема 15. Економічне співробітництво України з ЄС на сучасному етапі					
Визначати напрями гармонізації процедур стандартизації та сертифікації в Україні та ЄС	Основні етапи здійснення інтеграційного процесу. Сутність стандартизації та сертифікації.	Знання причин та передумов економічного співробітництва України та ЄС. Основні форми економічного співробітництва України з ЄС. Результати взаємодії України та ЄС. Принципи та специфіка гармонізації процедур стандартизації та сертифікації в Україні та ЄС	Визначати показники результативності економічного співробітництва України та ЄС. Визначати напрями гармонізації процедур стандартизації та сертифікації в Україні та ЄС.	Презентувати результати економічного співробітництва України та ЄС; гармонізації стандартів в Україні та ЄС	Відповідальність за точність і коректність результатів
Тема 16. Конкурентоспроможність та конкурентна політика України в контексті європейської інтеграції.					
Формувати напрями підвищення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів підприємства в контексті європейської інтеграції	Сутність конкурентоспроможності, конкурентної політики, євроінтеграційних процесів.	Знання основних напрямів та методів забезпечення і підвищення конкурентоспроможності суб'єктів підприємства; принципів формування конкурентної політики України в контексті європейської інтеграції.	Аналізувати конкурентні позиції України на ринках ЄС. Здійснювати оцінку рівня конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів підприємства на ринках ЄС. Формувати напрями підвищення конкурентоспроможності суб'єктів підприємства відповідно до вимог ЄС.	Презентувати результати формування програми підвищення конкурентоспроможності суб'єктів підприємства.	Відповідальність за точність і коректність результатів

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи, етапи та механізми європейської економічної інтеграції

Тема 1. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції.

1.1 Поняття, передумови та цілі міжнародної економічної інтеграції

Сутність, теоретичні засади та передумови міжнародної економічної інтеграції. Цілі інтеграційного групування. Рівні інтеграції: мікро- та макроекономічний.

1.2 Еволюція теоретичних концепцій міжнародної економічної інтеграції

Інституціональні теорії інтеграції. Сучасні моделі розвитку інтеграційних процесів. Форми, стадії, механізми та наслідки міжнародної економічної інтеграції. Стратегії економічної інтеграції в умовах глобалізації. Інтеграційні альянси сучасного світового господарства.

Тема 2. Місце і роль ЄС у світовому господарстві. Порівняння економічних систем.

2.1. Порівняння економічних систем.

Економічна система. "Чистий" капіталізм, командна економіка, традиційна економіку і змішані системи. Принципи порівняння економічних систем.

2.2. Загальна характеристика економіки ЄС. Порівняльний аналіз ЄС та США

Показники економічного розвитку країн ЄС та США. Залежність відносин ЄС та США від зміни характеристик міжнародної системи. Вплив європейських інтеграційних процесів на еволюцію трансатлантичних відносин

2.3. Сучасні макроекономічні показники ЄС

ВВП та ВНП країн-членів ЄС. Показники інфляції та безробіття ЄС. Фінансово-економічні показники розвитку ЄС.

Тема 3. Етапи і механізми європейської економічної інтеграції

3.1 Форми, стадії, механізми та наслідки міжнародної економічної інтеграції

Форми та стадії міжнародної економічної інтеграції. Види регіональної економічної інтеграції (PEI): угода з пільгового тарифу, зона вільної торгівлі, зона часткових економічних преференцій (частковий митний союз), митний союз, спільний ринок, економічний і валютний союз.

3.2. Передумови і початок європейської економічної інтеграції

Еволюція теорій європейського об'єднання. Рушійні сили інтеграційних процесів у Західній Європі після Другої світової війни.

3.3. План Маршалла та європейська інтеграція

Передумови і рушійні сили інтеграційних процесів у Західній Європі. План Маршалла та європейська інтеграція.

3.4. Європейське співтовариство вугілля та сталі – перший практичний інтеграційний експеримент

Європейське співтовариство вугілля і сталі. Римські договори: заснування ЄЕС і Євратому. “Метод Жана Монне”. План Шумана.

Тема 4. Європейське економічне співтовариство

4.1. Заснування Європейського економічного співтовариства

Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) і Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом). Римська Угода. Другий Римський договір. Створення Спільного ринку між державами-членами ЄЕС.

4.2. Опозиція Великобританії та її партнерів поглибленню європейської інтеграції

Опозиція Великобританії щодо євроінтеграційних процесів. передумови та перебіг процесу інтеграції Великобританії до ЄС.

4.3. Інтеграційні процеси в Західній Європі протягом 60-х рр. 20 ст.

Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ). Завдання створення та члени ЄАВТ. Еволюція ЄАВТ.

Тема 5. Принципи функціонування спільного ринку

5.1. Бар'єри на шляху створення спільного ринку країн ЄЕС

Пошуки альтернативи європейським співтовариствам. Перехідний період європейської інтеграції. Формування спільного ринку.

5.2. Перше розширення Європейського співтовариства

Суперечності процесу економічної інтеграції. Перше розширення Європейського співтовариства.

5.3. Розвиток економічної інтеграції у Західній Європі в роки

світової економічної і фінансової кризи

Фінансова криза 1968-1973 років і її наслідки для Західної Європи. Структурно-організаційні зміни та розвиток спільних галузевих політик. Вплив світової економічної кризи на розвиток європейських співтовариств (1973 – 1984 роки).

5.4. Напрямки завершення формування спільного ринку. Єдиний європейський акт

Початок розширення Європейського співтовариства на Південь. Єдиний Європейський Акт. Третє розширення ЄС (1986 р.) та його вплив на європейські інтеграційні процеси. Геополітичні зміни кінця 80-х – початку 90-х і перспективи європейського будівництва. Маастрихтський договір та утворення Європейського Союзу.

5.5. Гармонізація технічних норм і стандартів. Податкова уніфікація.

Гармонізація національних податкових систем. Положення про уніфікацію національних податкових систем і податкового законодавства. Напрями гармонізації податкових систем у межах інтеграційних процесів.

Тема 6. Створення економічного і валютного союзу

6.1. Поняття та структура європейської валютної системи.

Римський договір про економічну і валютно-фінансову інтеграцію. Європейський платіжний союз. План Вернера (1969 р.). Європейська „валютна змія”.

6.2. Створення Європейської валютної системи і принципи її функціонування.

Механізм регулювання валютних курсів в Європейській валютній системі. Валютна інтеграція в рамках Єдиного Європейського Акту. План Делора. Переваги та недоліки переходу до єдиної європейської валюти. Маастрихтські угоди та критерії конвергенції.

6.3. Етапи створення Європейського економічного та валютного союзу.

Європейський валютний інститут. Європейська система центральних банків та Європейський центральний банк. Введення єдиної європейської валюти євро. Здобутки, проблеми та перспективи функціонування Європейського економічного та валютного союзу.

Тема 7. Інституційно-правова будова Європейського Союзу.

7.1. Європейські Спільноти та Європейський Союз

Економічна інтеграція і геополітичні зміни. Принципи субсидіарності та пропорційності. Політичний устрій країн-членів ЄС. Політична інтеграція: історія, завдання, методи.

7.2. Право Європейського Союзу як автономна правова система

Правова система ЄС. Право ЄС як правова система sui generis. Суб'єкти права ЄС. Система права ЄС.

7.3. Принципи та джерела права Європейського Союзу

Систематизація та класифікація принципів права ЄС. Структурні принципи. Групи джерел права ЄС. Первинне та вторинне законодавство ЄС.

Тема 8. Структура, функції та повноваження керівних інституцій ЄС

8.1. Загальна характеристика інституцій ЄС.

Принцип розподілу влади в ЄС. Інституційна система Європейського Союзу. Суміщення функцій, поліцентричність структури, розподілена лояльність, розподіл влад.

8.2. Основні інституції Європейського Союзу.

Провідні інституції ЄС: Європейська комісія, Європейська Рада і Рада міністрів, Європейський Парламент.

8.3. Допоміжні інституції та агенції.

Економічний і соціальний комітет. Комітет регіонів. Омбудсмен. Служба інспектора захисту інформації. Служба офіційних публікацій. Кадрова служба.

Змістовий модуль 2. Практичні питання, інституціоналізація та перспективи розвитку Європейського Союзу

Тема 9. Спільні політики ЄС в різних секторах економіки

9.1. Торговельна політика ЄС

Економічна інтеграція: зростання і конкурентоспроможність. Цілі та принципи спільної торговельної політики. Інструменти торговельної політики ЄС на зовнішніх товарних ринках. Система торговельних преференцій ЄС. Секторальні особливості спільної торговельної політики ЄС. Політика щодо конкуренції.

9.2. Промислова та підприємницька політики

Конкурентність європейської промисловості. Єдиний ринок та промислова політика. Виклики європейській промисловості. Засади

промислової політики. МСП в умовах єдиного ринку. Підприємницька політика. Правове середовище європейського бізнесу. Ділове середовище. Фінансування підприємств. Співпраця підприємств. Політика в різних секторах економіки.

9.3. Політика щодо досліджень і технологій

Потреба в спільній політиці щодо досліджень. Засади спільної політики щодо дослідної діяльності. Положення про науково-дослідну діяльність в основоположних договорах. Рамкова програма з науково-дослідної діяльності. Прямі та непрямі заходи Спільноти щодо науково-дослідної діяльності. Діяльність Спільного дослідного центру. Координування науково-дослідної діяльності в Європейському Союзі. Міжнародна наукова та технологічна співпраця. Науково-дослідна діяльність Європейської Спільноти

9.4. Енергетична політика

Значення енергії для Європи Криза 1973 р. Міжнародна співпраця в енергетичній галузі. Енергетична стратегія Спільноти. Внутрішній енергетичний ринок. Ринки електроенергії та газу. Ринок твердого палива. Ринок атомної енергії. Нафтовий ринок. Енергопостачання. Цілі в галузі енергетики й раціональне використання енергії.

9.5. Сільськогосподарська політика

Причини особливого підходу до сільського господарства. Засади ССП та її реформування. Управління та фінансування ССП. Аграрно-валютні питання та євро. Організації спільного ринку. Ціни на сільськогосподарську продукцію та якість товарів. Механізми прямої допомоги фермерам. Зовнішній напрямок ССП. Структурна політика та розвиток сільської місцевості.

Тема 10. Митне та тарифне регулювання в ЄС

10.1. Сутність та принципи митного союзу ЄС.

Митний кодекс ЄС. Поняття та принципи митного союзу ЄС. Методи нарахування мит. Система формальностей і митного нагляду. Сфера застосування кодексу. Ліквідація митних зборів. Митна територія ЄС.

10.2. Інструменти тарифного регулювання в ЄС

Єдиний митний тариф (ЄМТ). Структура митного тарифу ЄС, комбінована номенклатура, правила класифікації товарів, інтегрований тариф ЄС. Завдання застосування ЄМТ і стягнення митних зборів. Митні збори в ЄС. Класифікація митних зборів. Переваги та недоліки асоціації

України з ЄС.

10.3. Походження товарів.

Види товарної номенклатури в ЄС. Мета визначення походження товару. Непреференційне походження. Митна вартість товарів. Система митних формальностей в ЄС. Привілейовані операції.

10.4. Система антидемпінгового регулювання в рамках ЄС.

Демпінг та антидемпінгові заходи. Види демпінгу. Джерела компенсації демпінгу та антидемпінгові інструменти. Зміст етапів антидемпінгового розслідування згідно норм СОТ. Антидемпінгове законодавство ЄС.

Тема 11. Організація транспортного ринку країн ЄС за секторами

11.1. Транспортна політика

Єдиний європейський транспортний простір. Особлива зацікавленість у транспортному секторі. Внутрішній транспортний ринок. Доступ до ринку внутрішніх перевезень. Умови конкуренції в сфері внутрішнього транспорту. Транспортна інфраструктура.

11.2. Організація транспортного ринку за секторами

Автомобільний транспорт. Залізниця. Морський транспорт. Повітряний транспорт.

11.3. Інтеграційні процеси транспортної системи України в ЄС

Головні проблеми транспортного комплексу України. Коефіцієнт транзитності України. Інтеграція транспортної системи до норм ЄС. Характеристика транспорту України. Проблеми інтеграції транспортної системи України до ЄС.

Тема 12. Інноваційно-інвестиційна та галузева політика ЄС.

12.1. Інноваційна політика в системі координації соціально-економічних процесів.

Інноваційна політика та інноваційна стратегія ЄС. Комплексна програма інноваційного розвитку країн-членів ЄС. Концепція інноваційних платформ. Система міжнародних ділових інноваційних центрів.

12.2. Інвестиційна політика ЄС.

Фінансовий інструментарій та структурні фонди ЄС. Використання гнучких та інноваційних форм фінансування для підтримки малого і середнього бізнесу. Європейський інвестиційний фонд. Індексні

інвестиційні фонди.

12.3. Галузева політика в системі регулювання економіки ЄС.

Мета, завдання та методи проведення галузевої політики. Галузеві ринки та їх класифікація. Тактична галузева політика.

Тема 13. Економіка країн-членів ЄС: рівень розвитку, спільні та специфічні проблеми

13.1. Економічний потенціал країн-членів ЄС.

Загальні риси економік держав, що входять у ЄС: високий рівень економічного розвитку; високий ступінь залучення у світогосподарські зв'язки; правова основа господарської діяльності; розвиненість конкуренції й ринку; розмаїтість форм власності й підприємництва; значення й роль держави в економіці; нерівномірність і циклічність розвитку.

13.2. Характеристика найбільш розвинених країн-членів ЄС.

Економіки Німеччини, Франції, Італії й Великобританії - основа економіки ЄС. Роль країн-лідерів у міжнародному географічному поділі праці; обсяги промислового й сільськогосподарського виробництва, галузі міжнародної спеціалізації.

13.3. Малі країни-члени ЄС.

Малі країни Європи (члени ЄС). Основні переваги економік малих країн. Економічно менш розвинені країни ЄС. Особливості історичного розвитку цих країн як причини відставання в соціально-економічному розвитку від інших країн-членів ЄС. Регіональний фактор в економічній політиці ЄС.

13.4. Економічна конвергенція країн-нових членів ЄС

Поняття та основні показники економічної конвергенції ЄС. Аналіз відповідності економік країн-нових членів ЄС економічним критеріям ЄС. Напрямки конвергенції моделей економічного розвитку європейських країн на початку XXI століття. Економічна конвергенція: європейський контекст для України.

Тема 14. Критерії членства та процедура вступу до ЄС

14.1. Процедура вступу до ЄС нових членів.

Етапи процесу вступу до ЄС. Консультативний етап. Оціночний етап. Переговорний етап. Ратифікаційний етап. Імплементативний етап.

14.2. Критерії, які необхідно виконати для вступу до ЄС.

Копенгагенські критерії. *Acquis communautaire*. Процедура виконання критеріїв. Оцінка позитивних та негативних наслідків виконання країною критеріїв членства.

14.3. Перспективи та можливості приєднання України до ЄС.

Оцінка здатності України виконати критерії членства у ЄС. Прогнозні оцінки виконання Україною критеріїв членства. Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Тема 15. Економічне співробітництво України з ЄС на сучасному етапі

15.1. Основні форми економічного співробітництва України з Європейським Союзом.

Торговельна політика ЄС щодо України. Еволюція співробітництва Україна – ЄС: від концепції партнерства до стратегії сусідства та Угоди про асоціацію. Україна в економічних концепціях сусідства Європейського Союзу. Очікувані результати від курсу України на євроінтеграцію.

15.2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Основні напрями, що охоплює Угода про асоціацію. Адаптація законодавства. Гармонізації процедур стандартизації та сертифікації в Україні та ЄС. Оцінка позитивних та негативних наслідків дії зони вільної торгівлі з ЄС.

Тема 16. Конкурентоспроможність та конкурентна політика України в контексті європейської інтеграції

16.1. Конкурентне законодавство України в контексті інтеграції до ЄС.

Загальні засади конкурентного регулювання в Україні. Регулювання конкуренції в ЄС. Державна допомога (надання прямих субсидій, пільг щодо сплати податків).

16.2. Конкурентна політика ЄС.

Поняття та форми конкурентної політики ЄС. Система антитрестівського регулювання в ЄС. Конкурентна політика ЄС щодо зловживання домінуючим становищем на ринку. Конкурентна політика та державна допомога. ЄС в системі міжнародного співробітництва у сфері проконкурентного регулювання. Механізм взаємодії торговельної та конкурентної політики ЄС.

16.3. Регулювання конкуренції в економічних взаємовідносинах ЄС

з Україною

Гармонізація законодавства України з правом ЄС в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Адаптація системи захисту конкуренції в Україні до комунітарної конкурентної політики ЄС.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання
Змістовий модуль 1.	
Теоретичні основи, етапи та механізми європейської економічної інтеграції	
<i>Тема 1.</i> Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції	<i>Тема семінарського заняття "Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів":</i> 1. Інтеграція як невід'ємна ознака розвитку та функціонування людських спільнот: сутність та передумови. 2. Інтеграція та співробітництво. Об'єктивні та суб'єктивні передумови інтеграційних процесів. 3. Розвиток інтеграційних процесів в контексті глобалізації. 4. Взаємозалежність як чинник інтеграційних процесів у світі. 5. Чинники поглиблення та поширення інтеграційних процесів.
Змістовий модуль 2.	
Практичні питання, інституціоналізація та перспективи розвитку Європейського Союзу	

<p>Тема 9. Спільні політики ЄС в різних секторах економіки</p>	<p>Тема семінарського заняття "Політики ЄС в різних секторах економіки":</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Горизонтальні політики. Політика щодо регіонального розвитку. Політики щодо соціального прогресу. 2. Секторально-орієнтовані політики. 3. Зовнішні політики. 4. Торговельна політика. 5. Політика допомоги з розвитку
--	---

4. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)
1	2
<p><i>Змістовий модуль 1.</i> Теоретичні основи, етапи та механізми європейської економічної інтеграції</p>	<p><i>Завдання 1.</i> Історичний огляд процесу європейської інтеграції</p>
	<p><i>Завдання 2.</i> Визначальні чинники європейської інтеграції.</p>
	<p><i>Завдання 3.</i> Порівняння економічних систем.</p>
	<p><i>Завдання 4.</i> Форми, стадії, механізми та наслідки міжнародної економічної інтеграції</p>
	<p><i>Завдання 5.</i> Аналіз та оцінка бар'єрів на шляху створення спільного ринку країн ЄЕС</p>
<p><i>Завдання 6.</i> Гармонізація технічних норм і стандартів. Податкова уніфікація.</p>	

	<i>Завдання 7.</i> Оцінка переваги та недоліків створення валютного союзу та переходу до єдиної європейської валюти.
	<i>Завдання 8.</i> Правова та інституційна основи ЄС
	<i>Колоквіум</i> за змістовим модулем 1 "Теоретичні основи, етапи та механізми європейської економічної інтеграції"
Змістовий модуль 2. Практичні питання, інституціоналізація та перспективи розвитку Європейського Союзу 1	<i>Завдання 9.</i> Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України.
	<i>Завдання 10.</i> Сутність та принципи митно-тарифного регулювання в ЄС та його вплив на Україну.
	<i>Завдання 11.</i> Інтеграційні процеси транспортної системи України в ЄС
	<i>Завдання 12.</i> Інноваційно-інвестиційна політика в системі координації соціально-економічних процесів
	<i>Завдання 13.</i> Економічна конвергенція країн-нових членів ЄС
	<i>Завдання 14.</i> Критерії, етапи, процедури вступу до ЄС як зразок «трансформуючого впливу» Євросоюзу
	<i>Завдання 15.</i> Регулювання конкуренції в економічних взаємовідносинах ЄС з Україною

Закінчення табл. 4.1

1	2
	<i>Завдання 16.</i> Політика європейської інтеграції України: досягнення, сучасний стан, перспективи
	<i>Колоквіум</i> за змістовим модулем 2 "Практичні питання, інституціоналізація та перспективи розвитку Європейського Союзу"

5. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок з навчальної дисципліни, наведені в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
1	2	3
Змістовий модуль 1.		
Теоретичні основи, етапи та механізми європейської економічної інтеграції		
<i>Тема</i> 1. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> , огляд теоретичного матеріалу з теми "Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів"	Презентація результатів
<i>Тема</i> 2. Місце і роль ЄС у світовому господарстві. Порівняння економічних систем.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до контрольної роботи за темами 1 і 2. Виконання <i>індивідуального завдання</i> "Чинники економічного зростання основних економічних систем"	Захист індивідуального завдання

Продовження табл.. 5.1

1	2	3
<i>Тема</i> 3. Етапи і механізми європейської економічної інтеграції	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, підготовка до контрольної роботи. Виконання <i>індивідуальних завдань</i> "Порівняння економічного співробітництва країн в рамках ЄЕС та Європейської асоціації вільної торгівлі", "Особливості розширення ЄС у 2004 та 2007 рр. і його значення для України"	Письмова контрольна робота за темами 1 і 2. Захист індивідуального завдання
<i>Тема</i> 4. Європейське економічне співтовариство	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; виконання <i>індивідуального завдання</i> «Новітні концепції європейської інтеграції в контексті сучасного розширення ЄС»	Захист індивідуального завдання

Тема 5. Принципи функціонування спільного ринку	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>індивідуального завдання</i> "Особливості механізмів реалізації принципів вільного переміщення товарів, послуг, робочої сили і капіталу"	Захист індивідуального завдання
Тема 6. Створення економічного і валютного союзу	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до практичного заняття, підготовка до <i>тестування</i> . Есе на тему "Структура та цілі Європейської системи центральних банків та Європейського центрального банку"	Перевірка есе
Тема 7. Інституційно-політична будова ЄС	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>індивідуального завдання</i> "Порівняння функцій спільних європейських та національних інституцій".	Захист індивідуального завдання
Тема 8. Структура, функції та повноваження керівних інституцій ЄС	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, підготовка до <i>колоквиуму</i> . Виконання <i>індивідуального завдання</i> "Принципи роботи та основні функції керівних інституцій ЄС"	Захист індивідуального завдання
Змістовий модуль 2.		
Практичні питання, інституціоналізація та перспективи розвитку ЄС		
Тема 9. Спільні політики ЄС в різних секторах економіки	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> з теми "Політики ЄС в різних секторах економіки".	Презентація результатів

Продовження табл.. 5.1

1	2	3
Тема 10. Митне і тарифне регулювання в ЄС	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; написання есе на тему "Антидемпінгове законодавство ЄС та порядок проведення антидемпінгового розслідування згідно норм СОТ"	Перевірка есе
Тема 11. Організація транспортного ринку країн ЄС	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. <i>Самостійне опрацювання лекційного матеріалу:</i> 1. Інтеграційні процеси транспортної системи	Експрес-опитування

за секторами	України в ЄС. 2. Головні проблеми транспортного комплексу України. 3. Інтеграція транспортної системи до норм ЄС.	
Тема 12. Інноваційно-інвестиційна та галузева політика ЄС.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання <i>індивідуального завдання</i> «Використання гнучких та інноваційних форм фінансування для підтримки малого і середнього бізнесу»	Захист індивідуального завдання
Тема 13. Економіка країн-членів ЄС: рівень розвитку, спільні та специфічні проблеми	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>індивідуального завдання</i> "Основні промислові і сільськогосподарські райони країн-лідерів ЄС"	Захист індивідуального завдання
Тема 14. Критерії членства та процедура вступу до ЄС	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>індивідуального завдання</i> "Процедура виконання критеріїв членства в ЄС "	Захист індивідуального завдання
Тема 15. Економічне співробітництво України з ЄС на сучасному етапі	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. <i>Самостійне опрацювання лекційного матеріалу:</i> 1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. 2. Гармонізації процедур стандартизації та сертифікації в Україні та ЄС. 3. Оцінка позитивних та негативних наслідків дії зони вільної торгівлі з ЄС.	Експрес-опитування

Продовження табл.. 5.1

1	2	3
Тема 16. Конкурентоспроможність та конкурентна політика України в контексті європейської інтеграції.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, підготовка до <i>колоквиуму</i> .	Експрес-опитування

6. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи, метод Дельфі, метод сценаріїв, банки візуального супроводу (табл. 7.1 і 7.2).

Таблиця 7.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни (лекційні заняття)

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
<i>Тема 1.</i> Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції	Лекція проблемного характеру з питання "Еволюція теоретичних концепцій міжнародної економічної інтеграції", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
<i>Тема 2.</i> Місце і роль ЄС у світовому господарстві. Порівняння економічних систем.	Міні-лекція з питання "Розподіл чинників виробництва в країнах ЄС", банки візуального супроводу
<i>Тема 3.</i> Етапи і механізми європейської економічної інтеграції	Лекція проблемного характеру з питання "Форми, стадії, механізми та наслідки міжнародної економічної інтеграції", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу

Продовження табл. 7.1

1	2
<i>Тема 4.</i> Європейське економічне співтовариство	Міні-лекція з питання "Опозиція Великобританії та її партнерів поглибленню європейської інтеграції", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
<i>Тема 5.</i> Принципи функціонування спільного ринку	Лекція проблемного характеру з питання "Бар'єри на шляху створення єдиного ринку країн ЄЕС", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
<i>Тема 6.</i> Створення економічного і	Лекція проблемного характеру з питання

валютного союзу	"Здобутки, проблеми та перспективи функціонування Європейського економічного та валютного союзу"
<i>Тема 7.</i> Інституційно-політична будова Європейського Союзу.	Міні-лекція з питання "Європейські Спільноти та Європейський Союз", банки візуального супроводу
<i>Тема 8.</i> Структура, функції та повноваження керівних інституцій ЄС	Міні-лекція з питання "Структура та функції європейських інституцій", банки візуального супроводу
<i>Тема 9.</i> Спільні політики ЄС в різних секторах економіки	Лекція проблемного характеру з питання "Спільні промислова та підприємницька політики ЄС", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
<i>Тема 10.</i> Митне і тарифне регулювання в ЄС	Міні-лекція з питання "Система формальностей і митного нагляду", банки візуального супроводу
<i>Тема 11.</i> Організація транспортного ринку країн ЄС за секторами	Міні-лекція з питання "Єдиний європейський транспортний простір", банки візуального супроводу
<i>Тема 12.</i> Інноваційно-інвестиційна та галузева політика ЄС.	Лекція проблемного характеру з питання "Інноваційна політика та інноваційна стратегія ЄС", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
<i>Тема 13.</i> Економіка країн-членів ЄС: рівень розвитку, спільні та специфічні проблеми	Міні-лекція з питання "Аналіз відповідності економік країн-нових членів ЄС економічним критеріям ЄС", банки візуального супроводу
<i>Тема 14.</i> Критерії членства та процедура вступу до ЄС	Міні-лекція з питання "Оцінка здатності України виконати критерії членства у ЄС", банки візуального супроводу
<i>Тема 15.</i> Економічне співробітництво України з ЄС на сучасному етапі	Лекція проблемного характеру з питання "Очікувані результати від курсу України на євроінтеграцію", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу

Закінчення табл.. 7.1

1	2
<i>Тема 16.</i> Конкурентоспроможність та конкурентна політика України в контексті європейської інтеграції.	Міні-лекція з питання "Конкурентна політика ЄС щодо зловживання домінуючим становищем на ринку", банки візуального супроводу

**Використання методик активізації процесу навчання
(семінарські та практичні заняття)**

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
<i>Тема 1.</i> Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції	<i>Семінарське заняття.</i> Тема: "Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів"	Семінари-дискусії, презентації
<i>Тема 2.</i> Місце і роль ЄС у світовому господарстві. Порівняння економічних систем.	<i>Завдання 1.</i> Визначальні чинники європейської інтеграції.	Робота в малих групах, мозкові атаки, метод Дельфі
<i>Тема 9.</i> Спільні політики ЄС в різних секторах економіки	<i>Семінарське заняття.</i> Тема: "Політики ЄС в різних секторах економіки "	Семінари-дискусії, презентації
<i>Тема 13.</i> Економіка країн-членів ЄС: рівень розвитку, спільні та специфічні проблеми	<i>Завдання 13.</i> Економічна конвергенція країн-нових членів ЄС	Робота в малих групах, мозкові атаки
<i>Тема 15.</i> Економічне співробітництво України з ЄС на сучасному етапі	<i>Завдання 15.</i> Регулювання конкуренції в економічних взаємовідносинах ЄС з Україною	Робота в малих групах, мозкові атаки, метод Дельфі, метод сценаріїв, презентації

8. Рекомендована література

8.1. Основна

1. Копійка В. В. Європейський Союз: заснування і етапи становлення [Текст] : В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко. — К. : видавничий дім «Ін Юре», 2001. — 448 с.

2. Європейська інтеграція [Текст] : навчальний посібник [для студентів ВНЗ та слухачів магістерської підготовки за напрямом «державне управління»] : Колектив авторів ; за загальною редакцією професорів

І. А. Грицяка та Д. І. Дзвінчука. — Івано-Франківськ : місто НВ, 2013. — 464 с.

3. ЄС — Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі [Текст] : Представництво Європейського Союзу в Україні. — К. , 2013. — 24 с.